

Слобода, безбедност и правда за сите

Правда и внатрешни работи во Европската Унија

Оваа брошура и други кратки, јасни објаснувања во врска со ЕУ можете да најдете на:
europa.eu.int/comm/publications

Европска комисија
Генерална дирекција за печат и комуникации
Публикации
В-1049 Брисел

Ракописот е завршен во јануари 2004 година

Илустрација на корица: Bilderbox.com

Каталошките податоци можат да се најдат на крајот на оваа публикација.

Луксембург: Канцеларија за официјалните публикации на Европската заедница, 2004

ISBN 978-92-79-04822-7

© Европска заедница, 2004

Репродукцијата е дозволена.

Печатено во поранешна југословенска Република Македонија

Слобода, безбедност и правда за сите

Правда и внатрешни работи во Европската Унија

Содржина

Вовед	3
Гарантирани основни права	4
Да се биде граѓанин на ЕУ	6
Права за секого	8
Секојдневни грижи	10
Кон заедничка политика на азил	15
Зајакнување на границите на ЕУ	16
Разрешување на тероризмот и организираниот криминал	17
Пошироката меѓународна димензија	21
Дополнителни четива	22

Вовед

Меѓу погодностите што Европската Унија им ги овозможи на своите граѓани се наоѓа и правото слободно да се движат низ ЕУ, како и слободно да изберат во која од земјите на ЕУ сакаат да живеат и работат. Меѓутоа, за да можат целосно да се искористат овие погодности, граѓаните треба да знаат дека можат да го живеат своето секојдневие и да ја извршуваат својата работа безбедни, заштитени од криминалот и со еднаков пристап до правдата каде и да се наоѓаат во Европската Унија.

Овој предизвик беше прифатен со Договорот од Мастрихт (1992), но дури во октомври 1999 година, на специјалниот состанок на Самитот во Тампере (Финска), водачите на

ЕУ вистински се фатија во костец со ова прашање. Тие се согласија околу серија конкретни чекори кои треба да се преземат за Унијата навистина да претставува единствена 'област на слобода, безбедност и правда'. Тоа значи гарантирање на основните права на секој европски граѓанин, како и обезбедување правичен третман кон секој граѓанин кој не е граѓанин на ЕУ, а легално живее во Европа. Тоа, исто така, значи координирана политика за азил и имиграција, издавање на визи и управување со надворешните граници на ЕУ. Практично кажано, тоа подразбира тесна соработка меѓу националните полициски сили, царината, службениците одговорни за имиграцијата, како и судовите.

Словенија (на сликата, главниот град Љубљана) и друките нови земји членки станаа дел од областа на слободата, правдата и безбедноста од моментот кога станаа членки на ЕУ.

Гарантирани основни права

Слободата и правдата се вредности кои заземаат високо место во системот на вредности на Европејците, и истовремено ги претставуваат темелите на Европската Унија. Земјите на ЕУ цврсто се обврзуваат да ги почитуваат демократските принципи, човековите права и владеењето на правото. Но, слободата и правдата целосно можат да се уживаат единствено во состојба на безбедност. Токму затоа владите на ЕУ се определија да ги гарантираат слободата, безбедноста и правдата за сите оние кои се наоѓаат во Унијата.

Слободата не подразбира само можност за слободно движење: таа подразбира и одредени основни права. На пример, правото на слобода и безбедност; правото на еднаквост пред законот; слободно мислење, изразување и информирање; правото на добро владеење и обврските на институциите на ЕУ да ги исправат штетите што може да му ги нанесат на некој поединец. Овие права им припаѓаат на сите оние кои легално живеат во Европската Унија - без разлика дали се или не се граѓани на ЕУ.

Повелбата за основните права, прифатена во 2000 година, јасно ги изразува, во еден единствен документ, сите лични, граѓански, политички, економски и социјални права што ги уживаат граѓаните на Европската Унија. Повелбата треба да биде вградена во новиот Устав на ЕУ и таа ќе служи како правен инструмент со кој личните права се обмислени и гарантирани.

Земјите што се стремат да ѝ се приклучат на Европската Унија мораат и самите да ги почитуваат истите високи стандарди за заштитата на човековите и основните права. Всушност, ова е еден од критериумите што мора да се исполни пред воопшто да може да се започне со преговори за прием. Понатаму, доколку која и да е земја на ЕУ сериозно и постојано ги прекршува овие права, или пак почне

да го прави тоа, ќе биде соочена со санкции. На пример, нејзиното право на глас на состаноците на ЕУ можат да бидат суспендирани, на таков начин оневозможувајќи ѝ на земјата да се произнесе во врска со предложените европски политики и законодавство, а може да ѝ биде отсечен и пристапот до фондовите на ЕУ. Досега Унијата нема преземено таков чекор.

Новиџе земји-членки

Најнови членки на Европската Унија, од мај 2004 година, се Кипар, Чешката Република, Естонија, Унгарија, Летонија, Литванија, Малта, Полска, Словачка и Словенија.

До неодамна, многу од овие земји се бореа за слобода, безбедност и правда, а секоја од нив ги почитува овие важни принципи.

Како земји-членки на ЕУ тие во областите на 'правдата и внатрешните работи' го применуваат законодавството на ЕУ. Тоа е засновано на основните принципи: почитување на човековите права, транспарентност и добро владеење. Новите членки, исто така, се обврзуваат кон заедничките цели, како што се: заедничко признавање на судските одлуки, заедничка политика за азил и имиграција, како и зголемена соработка на судовите и полицијата.

Правејќи го тоа, новите земји-членки ја потврдуваат довербата во нивното судство, полицијата и граничната контрола и кај нивните граѓани, но и кај граѓаните на другите земји на ЕУ.

Да се биде граѓанин на ЕУ

Државјанството во Европската Унија не го заменува националното државјанство; напротив, го дополнува. Поинаку кажано, да се биде граѓанин на ЕУ подразбира дополнителни права и обврски. Вие можете, на пример, да гласате или да се кандидирате на изборите за Европскиот парламент во земјата на ЕУ во која живеете, без разлика дали таа е ваша татковина или не.

Државјанството во ЕУ, исто така, ви дава право да патувате слободно во рамките на Унијата (доколку носите со себе пасош или лична карта) и да се населите каде и да е на територијата на Унијата. До денес, приближно пет милиони луѓе го имаат искористено ова право со тоа што отишле да живеат во друга земја на ЕУ, да не ги споменуваме милионите луѓе кои секојдневно патуваат на работа во соседни земји или пак оние кои се преселуваат во странство за да студираат.

Државјанството носи и одговорности: доколку државјанин на ЕУ сака да живее во друга земја на ЕУ, тој/таа мора да биде здравствено осигуран/а и да прикаже дека или има работа или доволно средства со што нема да бидат на товар на системот за социјална заштита на неговата/нејзината нова земја.

Изненадувања сè уште има: граѓаните понекогаш се соочуваат со долги административни процедури при обезбедувањето документи за престој или при обезбедувањето права на членовите на нивните семејства, особено кога тие не се државјани на ЕУ. Со цел да се надминат овие тешкотии, Европската комисија изготви планови кои ќе го поедностават и ажурираат постојното законодавство, на таков начин олеснувајќи им на државјаните на ЕУ и на нивните семејства да се преселат во друга земја на ЕУ.

Слобода да се патува

Слободата на движење е вградена во сите договори на ЕУ, но таа стана практична реалност дури со создавањето на 'Шенген-зоната'. Оваа зона без граници го доби своето име според градот во Луксембург каде што беше потпишан првичниот договор. Во моментот, таа не ги вклучува Обединетото Кралство, Ирска и новите земји-членки, иако две земји кои не се во ЕУ - Норвешка и Исланд - учествуваат во Шенген-зоната. Шенгенската конвенција сега претставува интегрален дел од договорите на ЕУ.

Ворамките на Шенген-зоната, државјаните на ЕУ, како и посетителите, се слободни да патуваат онака како што сакаат без систематска проверка на пасошите. Сепак, може да се случи поединци да бидат запрашани да го потврдат својот идентитет, и земјите-членки го задржуваат своето право во исклучителни околности повторно да воведат гранични контроли на определено време.

Укинувањето на внатрешните гранични контроли им олеснува на граѓаните кои го почитуваат законот слободно да се движат низ Европа. За жал, истите можности постојат и за криминалците и за терористите. Токму затоа Шенгенската конвенција воведува и други мерки, како на пример, соработка меѓу националните полициски сили и судските власти во борбата против криминалот.

Од истите причини, земјите-членки имаат дополнителна одговорност да се грижат за *надворешните* граници. Тоа се единствените места каде што постојат систематски проверки за тоа кој влегува или излегува од ЕУ. Надворешните граници не се само граничните премини, туку и меѓународните аеродроми, пристаништа и железнички станици, а кои претставуваат влезни точки во целата Европска Унија.

Ирска и Обединетото Кралство не ги применуваат шенгенските одредби за гранична контрола: тие и понатаму го проверуваат идентитетот на секој кој сака да влезе на нивната територија, освен на оние кои сообраќаат меѓу овие две земји. Меѓутоа, тие го почитуваат правото на државјаните на ЕУ да влезат и да живеат на нивна територија.

Лейтонски пограничен стражар ја надгледува надворешната граница на ЕУ.

Права за сите

Секој кој живее во Европската Унија би требало да може да се движи слободно од една во друга земја, како и да избере каде сака да живее - без разлика дали е државјанин на земја-членка или е легален мигрант од друга земја.

Посетителите што доаѓаат од земји кои не се во ЕУ можат да влезат во Шенген-зоната и слободно да патуваат низ неа во период од три месеци, доколку задоволат одредени услови. Со други зборови, тие мора да имаат валиден патен документ, треба да можат да ги објаснат причините за нивната посета, како и да имаат доволно пари за да си ги покријат

своите животни трошоци. Некои од нив мора да имаат виза за влез во ЕУ. Правилата за добивање виза се усогласени и постои единствена листа на земји чишто државјани треба да добијат виза за влез во ЕУ.

Понатаму, на државјанин кој не е од ЕУ, но кој поседува пасош и валидна дозвола за престој издадена од некоја Шенген држава, не му е потребна виза кога, на кратки периоди, патува во другите Шенген држави. Ова во значителна мера ги намалува бирократските пречки за членовите на семејствата кои не се државјани на ЕУ.

*Обучениците имигранти се
виштален дел на работната
сила во ЕУ.*

Права на граѓанине кои легално престојуваат во ЕУ

Во моментов, приближно пет милиони лица кои не се државјани на ЕУ, работат во Европската Унија. Тие сите имаат права што би требало да важат во целата Унија, но разликите меѓу националните административни правила и процедури понекогаш го отежнуваат тоа. Европската комисија сака да воспостави заеднички критериуми и заштитни мерки со цел да ги заштити правата на овие лица.

Комисијата предложи воведување на 'граѓанско државјанство'. Тоа би им дало на легалните имигранти одредени основни права и обврски, вклучувајќи го и правото да живеат и работат во друга земја-членка на ЕУ. Тие би ги стекнале овие права и обврски во текот на времето на нивниот престој, и во определен момент би ги имале приближно истите права како и државјаните на ЕУ.

Унијата, исто така, заеднички ги утврдува процедурите за обединување на семејствата. Овие процедури се изготвени на начин кој овозможува обединување на семејствата и ја олеснува нивната интеграција во ЕУ. На пример, членовите на семејството на некое лице кое не е државјанин на ЕУ можат нему/неа да му/и се приклучат во одредена земја на ЕУ доколку тој/таа поседува дозвола за престој издадена од страна на земја-членка на ЕУ, со важност од најмалку една година.

ЕУ веќе координира правила и процедури за одобрување влез на лица кои не се државјани на ЕУ, како и за условите за нивниот престој во ЕУ. Но, ЕУ сака да оди понатаму. Таа согледува дека имигрантите можат да ги пополнат испразнетите работни места, да одговорат на потребите од одредени работни квалификации, како и да го подмладат населението во Европа. Заради тоа, ЕУ сака да помогне сите тие луѓе целосно да се интегрираат во сите аспекти на економскиот, социјалниот, културниот и општествениот живот. Тоа нужно бара преземање чекори во политиките за: вработување, недискриминација и социјална вклученост. Тоа, исто така, бара обрнување внимание на образованието, изучувањето на јазикот, како и на пристапот до социјалните и други услуги.

Секојдневни грижи

За да можат целосно да ги уживаат своите слободи, граѓаните на ЕУ мора да можат да им пристапат на судовите и на властите на било која земјачленка со истата леснотија како и во нивната земја. Истовремено, криминалците треба да бидат спречувани да ги искористуваат разликите меѓу националните правосудни системи, а судските одлуки треба да бидат почитувани и спроведувани низ целата Европска Унија.

Од сето тоа произлегува потребата од силна 'прекугранична судска соработка'. На пример, правните одлуки што ги донела некоја земја на ЕУ, без разлика дали во граѓанските или во кривичните процеси, мора да бидат признаени од страна на сите национални власти во Унијата. Овој принцип - наречен 'заемно признавање' - може во голема мера да влијае врз личниот живот на поединецот кога станува збор за прашања како што се: поднесување жалби, развод и пристап до децата; финансиски прашања како банкрот или неплатени сметки; па дури и кривични престапи.

Поедноставување на прекуграничните случаи

Замислете ја следнава ситуација. Паола Мена во текот на своето студирање во Рим, нејзиниот роден град, го запознала Ханс Шмит. Стапиле во брак и го добиле својот син пред да се преселат во татковината на Ханс, Германија. За жал, бракот се распаднал. Паола се вратила во Рим, каде што поднела постапка за развод и за старателство врз нивното дете.

Како би се решил овој прекуграничен случај?

Во рамките на постојните правила на ЕУ, италијанскиот суд би бил надлежен за постапката за развод, под услов Паола да има живеено во Италија најмалку шест месеци пред поднесувањето на барањето за развод. Италијанскиот суд, исто така, ќе може да одлучи и во врска со старателството врз детето сè додека барањето за старателство е поднесено во текот на постапката за развод. Правилата на ЕУ, исто така, ѝ дозволуваат на Паола да побара, преку поедноставена процедура, одлуката на тој суд да биде признаена и да може да се изврши во Германија - за да не мора Паола да го поведе случајот и пред германскиот суд.

Тековните правила се однесуваат на постапки за развод (вклучувајќи и правно одделување и поништување на бракот). Тие, исто така, покриваат и одлуки за старателство врз децата, но единствено доколку тие се издадени во контекст на постапка за развод на бракот и доколку се однесуваат на деца чиешто родители се лицата кои се разведуваат.

Ситуацијата се измени на 1 март 2005 година, кога тековните правила беа заменети со нови регулативи кои се однесуваат на сите прашања поврзани за старателството и кои обезбедуваат еднаков третман за сите деца.

Граѓанска соработка

Личните правни проблеми можат да бидат доволно стресни и сложени и во рамките на едно правосудство. Тие можат да станат дури уште потешки за разрешување доколку вклучуваат два или повеќе правни системи, особено во случај на распаѓање на семејства.

Меѓуграничната судска соработка е создадена на начин кој овозможува надминување на многу од овие пречки. Како основен принцип, сложеноста и некомпатибилноста на националните судски и административни системи не треба да ги попречи или обесхрабри граѓаните и бизнисите во користењето на нивните права.

ЕУ усвои законодавство за заемно признавање на судските пресуди во граѓанските процеси што се поврзани со разводи, правно одделување или поништување на бракот. Сепак, тоа сè уште не ги покрива сите правни ситуации, па затоа Комисијата во 2005 година цели кон проширување на овие правила (види го текстот во рамка). ЕУ, исто така, воспоставува заеднички процедури што ќе ги поедностават и забрзаат разрешувањата на прекуграничните спорови, кои вклучуваат мали и неспорни граѓански тужби, а утврди и минимални заеднички правила за правна помош за прекуграничните граѓански случаи.

ЕУ се обидува да ги олесни прекуграничните спорови за стипаршелство.

© Bilderbox.com

Судска соработка по основ на кривични дела

Слободата за движење во ЕУ е одлична за граѓаните кои го почитуваат законот. За жал, криминалците, исто така, ја уживаат оваа слобода. Тероризмот, сајберкриминалот, трговијата со дрога и луѓе се меѓу најочигледните примери за прекуграничен криминал. За да се излезе на крај со нив, на Унијата ѝ е потребна заедничка политика во врска со кривичните дела. Граѓаните на ЕУ треба да знаат дека криминалците можат да бидат гонети без разлика каде и да се се наоѓаат во ЕУ и без разлика каде го направиле прекршокот.

Судската соработка може да помогне при востановување на заеднички дефиниции за одредени сериозни криминални активности, усогласување на различните национални закони, како и преку утврдување на минимални пропорционални и соодветни казни. Целта на ЕУ е да ги искорени правните дупки што ги користат организирани криминални банди: не треба да има засолниште за сторителите на сериозни криминални активности.

Кога станува збор за извршување на пресудите и другите судски одлуки, се преземаат чекори да се осигури дека одлуките на судовите во една земја-членка (парични казни, конфискување имот или лишување на прекршителите од одредени права) се применуваат низ целата Унија. Повторно, принципот е заемно признавање на пресудите на националните судови за да можат разликите во националните правни практики да не претставуваат пречка за прекршителите да бидат донесени пред лицето на правдата.

Евројската дозвола за апсење и Еуроџаст

Европската дозвола за апсење, што е валидна низ ЕУ почнувајќи од 1 јануари 2004 година, е изготвена со цел да ги замени долгите процедури за екстрадиција. Осомничените или обвинети криминалци кои побегнале во странство за да се извлечат пред правдата на овој начин можат бргу да бидат вратени во земјата каде им било (или ќе им биде) судено. Дозволата за апсење може да биде издадена за секое лице кое е обвинето за сторен прекршок, за кој минималната казна е поголема од една година затвор, или за лица кои веќе биле осудени најмалку на четири месеци.

Една од најзначајните неодамнешни предности на судската соработка во рамките на ЕУ беше создавањето на Еуроџаст во април 2003 година. Седиштето на Еуроџаст е во Хаг, и тоа претставува високостручен тим на судии и обвинители од сите земји на ЕУ, кои работат заедно во иста зграда. Тие имаат директен контакт со властите во нивните матични земји и разменуваат совети и информации со своите колеги.

Задачата на Еуроџаст се состои во тоа да помага во координирањето на иследувањата и судењата на сериозни прекугранични криминални активности. Таа работи во тесна соработка со Еуропол (Канцеларијата за координација на полицијата на Европската Унија), ОЛАФ (Канцеларијата на ЕУ за борба против измамата), како и со Европската судска мрежа - мрежа на националните правосудни власти.

Заштити ја њајќи ти ваши ња законски њава

Фаќањето на криминалците и нивното доведување пред суд е една работа: но, европското правосудство, исто така, мора да осигури дека правата на обвинетите лица се целосно заштитени. Тие мора да имаат пристап до правен совет, како и до преведувачки услуги, доколку тоа е потребно. Мора да постојат соодветни процедури за прибирање докази, договорени правила за условен притвор, како и за сослушување во отсуство на обвинетиот. Накратко, ЕУ треба да утврди одредени минимални заеднички стандарди за правдата.

Унијата, исто така, е загрижена и за жртвите на криминалот. Законите што беа донесени во март 2001 година обезбедуваат одредени минимални гаранции за: правото да се биде сослушан, да се има пристап до релевантните информации, да се има можност за учество во судските процеси, да може да се повратат правните трошоци, да се добие соодветно ниво на заштита, како и да се добие надомест.

Националните судови на ЕУ мораат меѓусебно да ги признаваат донесените одлуки.

Европа има долга традиција на давање засолниште на азилантите.

Финансирање на практичната соработка

ЕУ вовела серија програми за финансирање со цел да им помогне на националните власти, професионалците, како и на академиците и невладините организации да соработуваат во борбата против криминалот на европско ниво. Во периодот од 2003 до 2007 година беше реализирана рамковна програма за соработка меѓу полицијата и судството во врска со прашања поврзани за криминалот (AGIS). Целта на оваа програма е да воспостави мрежи низ Европа, да обезбеди размена на информации, како и на најдобрите практики за прашања поврзани со криминалот.

До 2006 година се спроведуваше програмата за финансирање на административната соработка што ги покрива областите на надворешни граници, визи, азил и имиграција (АРГО), а, исто така, се спроведува и друга програма за соработка на судството во врска со граѓанските прашања. Во 2003 година започна нов проект насочен кон поддршка на интеграцијата во Унијата на граѓаните кои живеат во ЕУ, а не се нејзини државјани (ИНТИ). А, се спроведува уште една програма, наречена Дафне, а која е насочена кон борбата против сите видови насилство врз децата, младите и жените (од сексуална злоупотреба до семејно насилство и дискриминација во училиштата).

Кон заедничка политика за азилот

Европа има долга традиција на гостопримство кон луѓе од други земји кои биле принудени да побегнат од своите домови поради војна или гонење. Таквите луѓе имаат право да бараат азил, а Европската Унија смета дека почитувањето на Женевската конвенција за статусот на бегалците е од исклучителна важност.

Од почетокот на деведесеттите години, зголемениот број на луѓе кои бараат заштита од ЕУ ги натера земјите-членки да развијат заедничка политика за азил. Овој процес се одвива во две фази. Првата од нив се однесува на минималните стандарди и мерки. Втората ќе води кон усвојување единствена заедничка процедура за азил, како и изедначен статус за оние на кои им е одобрен азил за ЕУ.

Бројот на барања за азил во Унијата варира од година во година и може да зависи од тоа дали има политички превирања на нејзините граници (како што беше во поранешна Југославија). Така, во 1992 година имаше 672 000 барања, додека во 2000 година само 374 000.

И навистина, во исклучителни околности, како оние за време на војната на Косово, во игра влегуваат специјални одредби. Се обезбедува непосредна и привремена заштита за цели групи кои бараат прибежиште, и тоа во времетраење до две, а кога е неопходно и до три години. На бегал-

ците им се дава дозвола за престој, сместување, пристап до социјалната и медицинска заштита, школување за децата, како и право да бараат работа. Тие, исто така, можат и формално да побараат азил.

Унијата бара начини како да осигури дека одговорноста за грижата за барателите на азил еднакво ја споделуваат сите земји-членки. Таа, исто така, размислува како да го намали времето на чекање преку поефикасно процесирање на барањата, истовремено осигурувајќи праведно постапување со барателите.

Беа востановени правила со цел да се определи која земја од ЕУ е одговорна за разгледувањето на барањата за азил - најчесто тоа е земјата во која барателот на азил првично влегол. Таа земја е одговорна за разгледување на барањето за азил согласно утврдените критериуми на ЕУ, а одговорна е и да ги врати сите баратели кои последователно нелегално патуваат кон други дестинации во Унијата.

Ефикасноста на системот значително се зголеми во почетокот на 2003 година со воведувањето на новата база на податоци наречена Еуроџа. Таа база на податоци ги содржи отпечатоците од прстите на сите регистрирани баратели на азил во ЕУ. Преку споредување на отпечатоците, властите ќе знаат дали некое лице веќе има побарано азил во друга земја-членка.

Зајакнување на границите на ЕУ

Заедничкиот систем за азил мора да биде придружен со јасна политика во врска со нелегалната имиграција, со цел економските имигранти кои целат легално да влезат во ЕУ да не паднат во искушение да се обидат да го сторат тоа преку барање азил. Обезбедувањето на правични правни средства, преку кои луѓето можат да влезат во Европската Унија, ќе помогне да се стави крај на притисоците од нелегалната имиграција и трговијата со луѓе.

Истиснувањето на нелегалната имиграција вклучува и засилено обезбедување на границите на ЕУ. Со овие граници управуваат бројни различни национални власти - вклучувајќи ги тука граничарите, полицијата и цариниците. За да се унапреди соработката меѓу нив беа започнати неколку пилот-проекти. Земјите кои имаат особено долги крајбрежја или надворешни копнени граници низ нивната територија можат да добијат посебна помош од ЕУ.

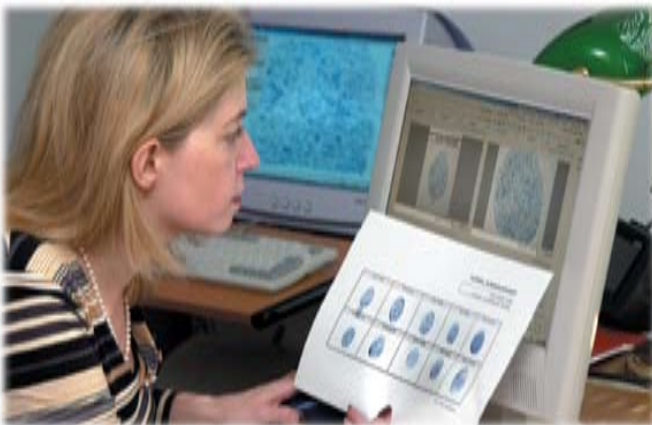
Со проширувањето на ЕУ, новите земји-членки се здобија со одговорност за контролирање на огромни делови од надворешните граници на Европската Унија. Неколку нови членки веќе добиваат финансиска поддршка од ЕУ со цел да се доведе нивната експертиза, опрема и процедури на ниво на ЕУ. Со достигнувањето на стандардите на ЕУ, пограничните контроли меѓу новите членки и другите земји на ЕУ ќе бидат отстранети, а Шенген-зоната на слободно движење ќе биде проширена.

Развивањето на заеднички визен информативен систем ќе овозможи барањата за виза да бидат повнимателно проверувани и ќе ја засили борбата против измамите. Ќе се бараат податоци за идентификација (како што се отпечатоци од прсти, препознавање на ликот и скенирање на зеницата). Овие податоци можат, исто така, да помогнат документите на граѓаните од ЕУ да бидат побезбедни и полесно прифатливи за земјите кои не се во ЕУ.

Во моментот, враќањето на нелегалните имигранти во нивните татковини во голема мера е национална одговорност. Сепак, Европската комисија сака поголема соработка и утврдување на заеднички правила и стандарди не само меѓу земјите-членки на ЕУ, туку и меѓу Унијата и земјите од каде што има најголема нелегална имиграција.

Мора да им се обрне внимание на многу прашања, како на пример: поставување минимални стандарди за процедурите за враќање на нелегалните имигранти, заемно признавање на одлуките за враќање и обезбедување на соодветни патни документи за нелегалните имигранти кои немаат свои документи.

Отпечатоциште од прсти можат да бидат доволнишлен безбедносен сеќменш во патниште документи.

Разрешување на проблемите со тероризмот и организираниот криминал

Луѓето со право очекуваат од Унијата да ги разреши закраните врз нивната безбедност, како и да ги заштити од тероризам и од сериозен, организиран, меѓуграничен криминал. Ова бара тесна соработка меѓу полицијата и судството со цел да се отстранат засолништата на криминалците и нивните материјални богатства стекнати на нелегален начин.

Криминалните организации секогаш ги искористувале слабостите на правните и економските системи во чии рамки функционираат. Европската Унија им дава широк и отворен прос-

тор низ кој тие можат да се движат. Терористите, „кралевите“ на дрогата, трговците со луѓе, лицата вклучени во перење на пари и измамниците работат како да не постојат национални граници: тие можат да планираат криминални активности во една земја, да ги извршуваат во друга, а да живеат во трета.

Најважни ја културата на дрогата

Никој не знае со сигурност колку корисници на дрога има во ЕУ. Само за хероинот, вкупниот број зависници се смета дека изнесува приближно еден милион. Секоја година, меѓу 7 000 и 8 000 луѓе умираат од користење нелегални дроги. Во моментот се користат различни стратегии за да се разрешат бројните проблеми што се предизвикани од наркотиците. Специјалната агенција на ЕУ – Европски мониторинг центар за дроги и зависност од дроги – обезбедува непрекинат проток на информации.

Трговијата со дрога не признава постоење на граници, а трендот на користење дрога забрзано се шири. Криминалот поврзан со дрогата може да биде спречен единствено доколку националните полициски сили работат заедно. Креаторите на политиките, здравствените работници и едукаторите поуспешно работат тогаш кога разменуваат информации и кога се стремат да добијат средства кои би се користеле низ целата Унија. Токму затоа ЕУ изготви акционен план за дрогите и координира стратегија за поддршка на националните и локалните кампањи.

Агенциите за спроведување на законот соработуваат со цел да дејствуваат против криумчарите и да го оневозможат пристигнувањето на дрогата на улиците. ЕУ работи заедно со други земји во светот со цел да ги охрабри да не одгледуваат растенија кои можат да бидат користени како наркотици. Синтетичките дроги сè повеќе се произведуваат во Унијата. Затоа полицијата вложува огромна енергија во лоцирање и затворање на фабриките што ги произведуваат овие синтетички дроги.

На полето на јавното здравство постојат програми чија цел е да ги спречи луѓето да пробаат дрога или да ги наведат корисниците да престанат со употребата на дрога. Понатаму, постојат проекти како оние кои обезбедуваат чисти игли за корисниците на хероин и се обидуваат да ги намалат ризиците поврзани со употребата на дрога.

Авџанисџан сè уште е еден од најголемиште извори на џешки гроџи.

© Jeffrey L. Rotman/Van Parys Media

Трговија со луѓе

Трговијата со луѓе за сексуално искористување или за искористување како евтина работна сила претставува сериозен прекршок кој ги крши основните човекови права и достоинство. Таквите активности претставуваат главен извор на приход за бандите вклучени во организираниот криминал, кои понекогаш дејствуваат под заштита на компании кои извршуваат легитимни активности. Профитот може да остане непријавен и да се искористи за финансирање на други криминални операции или за поткуп на лицата што се одговорни за спроведување на законот.

ЕУ, која работи на изготвување сеопфатна стратегија уште од 1996 година, направи значаен напредок во 2002 година преку заедничкото дефинирање на видовите криминал. Таа дефиниција сега се спроведува во сите земји-членки на проширената ЕУ и - под специфичните околности - криминалот се казнува со минимална казна од осум години затвор. Работата на ЕУ во голема мера е насочувана од страна на Бриселската декларација (септември 2002 година) која предлага конкретни мерки, стандарди и најдобри практични совети за ис-

коренување на трговијата со човековата мизерија.

Перење пари

Перењето пари е дел од речиси секоја криминална активност, бидејќи приходите од криминалните активности мора да бидат „исчистени“ за да се прикрие нивното нелегално потекло. Размерот на овој проблем е огромен: согласно Меѓународниот монетарен фонд тој се движи меѓу 2% и 5% од светскиот бруто-домашен производ.

Унијата презема неколку мерки за да го стегне обрачот околу перењето пари. На крајот на 2000 година таа го отвори патот за развој на соработка меѓу националните финансиски разузнавачки единици. Набргу потоа следеа и законите за идентификување, следење, замрзнување и конфискација на криминалните средства и приходите од криминалот.

Следниот пакет закони против перењето пари, донесен во декември 2001 година, ја прошири дефиницијата за да ги опфати сите видови на сериозен криминал, вклучувајќи ги и прекршоците поврзани со тероризмот. Тие закони не се однесуваат само

на банки и финансиски институции, како што беше случај со првиот пакет мерки, туку ги вклучуваат и сметководителите, адвокатите, нотарите, агентите со недвижности, казината и дилерите на стока со висока вредност. Тие, исто така, треба да ги известуваат властите за какви било сомнителни трансакции.

Соработка меѓу полицијата и царината

Соработката меѓу полицијата и царината има клучна улога во борбата против меѓународниот криминал. Беше формиран тим од европски полициски началници, чија задача е да ги продлабочат контактите меѓу водачите на разните европски агенции за спроведување на законот, додека пак, од неодамна формираниот Колеџ за европска полиција (CEPOL) нуди полициски обуки на ниво на ЕУ за вишите и средно рангираните офицери.

Соработката меѓу националните полициски сили не е ограничена само на спречување на криминалците. Таа се проширува и на главните спортски настани, особено на хулиганите на меѓународните фудбалски натпревари.

Агенциите за спроведување на законот често се наоѓаат во политички чувствителни ситуации, особено доколку имаат потреба да гонат осомничени на територијата на друга држава. Договорите за соработка можат да ги вклучат правото на гонење, прекуграничен надзор, тајни следења, одредби за размена на податоци, како и здружени специјални иследни тимови за вршење истрага. Конвенцијата за заемна поддршка и соработка меѓу царинските управи е изготвена на начин кој им овозможува на царинските службеници да ги спречуваат прекуграничните прекршоци.

Еуропол

Со седиште во Хаг, Еуропол во суштина претставува центар за полициска соработка што работи на собирање, анализа и размена на информации кои даваат помош за истрагите што се вршат во две или повеќе земји на ЕУ.

Како свои ресурси, Еупол има огромна компјутерска база на податоци која им помага на полицајците во пронаоѓањето на осомничените криминалци и украдените предмети преку овозможување директен пристап до многубројните заеднички досиеја. Вклучувајќи ги и електронските податоци што се чуваат во Шенгенскиот информативен систем, полициските и царинските власти сега имаат на располагање огромен број на информации.

Првичната задача на Еуропол (во 1994 година) беше да ги координира националните операции против нелегалниот шверц со дроги. Оваа одговорност беше проширена и сега ги вклучува и: враќањето на украдените возила и киднапираните лица, како и справувањето со нелегалните мрежи за имиграција, сексуалното искористување на жените и децата, порнографијата, фалсификувањето, шверцот на радиоактивни и нуклеарни материјали, тероризмот, перењето пари и фалсификувањето пари.

Спречување на криминалот

Спречувањето на секојдневниот криминал главно е задача на националните, регионалните и локалните власти. Општото спречување на криминалот на ниво на ЕУ е насочено кон поддржување на овие власти во нивните акции против малолетната деликвенција, урбаните прекршоци и прекршоците поврзани со дрога. Овие прекршоци опфаќаат значителен процент од криминалот и влијаат врз квалитетот на животот на луѓето. Беше формирана Европската мрежа за спречување на криминалот (EU-CPN) со цел да ги идентификува приоритетите на ЕУ, да развие и размени најдобри практики, како и да ги поддржи разните европски, национални и локални иницијативи.

Справување со штероризмот

Сите ги паметиме ужасните терористички напади што се случија на 11 септември 2001 година во Соединетите Американски Држави. Европа и Европејците, исто така, беа цел на терористички напади, и меѓу нив постои заедничка волја за извојување победа над тероризмот.

Порано, некои земји имаа конкретни закони во врска со тероризмот, додека други ги сметаа терористичките напади како обични криминални прекршоци. Постоенето на една заедничка рамка ја прави соработката на полицијата и судството многу полесна. За да се осигури дека терористичките активности се казнуваат на ист начин во целата Унија, националните казни беа усогласени согласно принципот дека казната треба да биде и пропорционална и соодветна.

Законодавството на ЕУ разликува бројни сериозни прекршоци - како што се посегнување по животот и напад врз беспомошни, киднапирање, земање заложници или киднапирање авиони, а тие се сметаат за терористички активности тогаш кога се сторени на меѓународно ниво и со специфична терористичка цел.

Земјите на ЕУ ќе ги гонат терористичките активности што се случуваат на нивна територија или кои биле извршени од страна на државјанин на ЕУ или граѓанин кој живее на територијата на ЕУ, или пак кога се направени против граѓаните на ЕУ. Во исто време, почитувањето на основните права, како што е слободата на собирање, здружување и изразување, јасно се загарантирани, а постои и одредба со која се штитат жртвите на тероризмот.

Банкарските сефови не смеат да станат место за пирење џари.

© Kim Steeley/Getty Images

Поширока меѓународна димензија

Проширувањето на ЕУ создава поширока област на стабилност и просперитет во Европа - област во која се гарантирани демократијата и владеењето на правото и каде што се почитуваат човековите права. Природно, луѓето од соседните региони, како и од подалеку, се привлечени од ЕУ и сакаат својот дом да го изградат во ЕУ - на легален или пак на нелегален начин.

Европските водачи не веруваат дека вистинскиот одговор е да се градат бариери на границите на ЕУ, а ЕУ да се претвори во тврдина. Тоа би им ги одзело, како на Европската Унија, така и на нејзините соседи, многуте вредни можности за прекугранична трговија и соработка. Наместо тоа, ЕУ сака да создаде цврсти партнерства со сите свои соседи - Русија, Украина, Белорусија, Молдавија, Кавказот, земјите од Балканот, Северна Африка и Средниот Исток.

Партнерството подразбира тесна соработка во борбата против тероризмот и организираниот криминал, помош за соседите на ЕУ во реформирањето на нивната полиција и судство, како и подобрување на управувањето со границите. На пример, вториот акционен план, Северна димензија (2004 - 2006 година) вклучува конкретни активности за спречување на трговијата со луѓе и дроги, како и за продлабочување на соработката меѓу чуварите на границите во балтичкиот регион и нивните колеги на Исток.

Но, партнерствата, исто така, значат дека најблиските соседи на Европската Унија ќе имаат полесен пристап до проширениот единствен пазар со 450 милиони потрошувачи. Тоа значи помош на соседите во подобрувањето на животниот стандард на нивните граѓани. Во исто време, подразбира и поддршка на демократските ин-

© ЕУ

Полицјаци од неколку земји на ЕУ ѝ помагаат на локалната полиција да го зачува мирот и редот во Босна и Херцеговина.

ституции и политичкиот плурализам во овие региони. Почитувањето на човековите права сега е клучен дел во сите меѓународни договори што ги потпишува Европската Унија. Сето тоа помага во разрешувањето на проблемите со бегалците и барателите на азил во нивната земја. И како што ситуацијата се подобрува во земјите што се соочуваат со проблеми, нивните граѓани ќе имаат помала потреба да бегаат и да се обидуваат да најдат подобар живот на други места.

Во исто време, Европската Унија се стреми да игра активна улога во управувањето со каква и да е криза во регионите надвор од нејзините грани-

ци. На пример, полицајци од земјите членки на ЕУ работат заедно во рамките на новата полицаиска мисија на ЕУ во Босна и Херцеговина. Тие ги обучуваат локалните полицајци, им помагаат да го одржуваат јавниот ред и им помагаат при воспоставувањето дијалог со локалните власти.

Накратко, ЕУ верува дека еден важен начин да се осигури слободата, правдата и безбедноста во рамките на нејзините граници е да ги извезе овие нешта во земјите вон нејзините граници. Да ги прошири овие бенефиции на уште поширока област. Да помогне во создавањето на еден побезбеден, послободен и поправеден свет.

Дополнително четиво

За подетални информации во врска со темите покриени во оваа брошура, посетете ја интернет страницата на Европската комисија на europa.eu.int/comm/justice_home/index_en.htm

Информации во врска со проблемите поврзани за дрогите можете да добиете од Европскиот мониторинг центар за дроги и зависности од дроги (EMCDDA) на www.emcdda.eu.int/

Други информации во врска со Европската унија

Појдете на интернет

Информации на сите официјални јазици на Европската унија се достапни на веб страницата Europa: europa.eu

Дојдете да нè посетите

Низ цела Европа постојат стотици локални информативни центри на ЕУ. Адресата на најблискиот информативен центар ќе ја најдете на веб страницата: europa.eu.int/comm./relays/index_en.htm

Јавете ни се или обратете ни се писмено

ЕВРОПА ДИРЕКТ е служба која одговара на вашите прашања за Европската унија. Можете да стапите во контакт преку бесплатниот телефонски број: 00 800 6 7 8 9 10 11 (или надвор од ЕУ на телефонот што се плаќа: (32-2) 299 96 96), или по пат на електронска пошта преку europedirect.europa.eu

Информации и изданија за Европската унија на англиски, македонски и албански јазик можете да добиете на следниве адреси:

Информативен центар на

Европската унија

Маршал Тито, 12
1000 Скопје
Тел. 02/3248-531
Факс. 02/3248-501
Internet: www.delmkd.cec.eu.int
E-mail: delegation-fyrmacedonia-info@ec.europa.eu

Информативна точка на ЕУ - Гостивар

Браќа Гиновски 61
1230 Гостивар
Тел. 042/218-167
Факс. 042/218-167
E-mail: gostivar@cig.org.mk

Информативна точка на ЕУ - Кочани

Раде Кратовце 1
2300 Кочани
Тел. 033/274-045
Факс. 033/279-962
E-mail: info@kocani.gov.mk

Информативна точка на ЕУ - Куманово

11 Октомври 66
1300 Куманово
Тел. 031/432-650
Факс. 031/432-650
E-mail: kumanovo@cig.org.mk

Информативна точка на ЕУ - Велес

Панко Брашнар 1
1400 Велес
Тел. 043/232-406; лок. 226
Факс. 043/232-966
E-mail: veles@cig.org.mk

Информативна точка на ЕУ - Кавадарци

Маршал Тито бб
1430 Кавадарци
Тел. 043/416-107
Факс. 043/416-107
E-mail: opka@mt.net.mk

Информативна точка на ЕУ - Битола

1 Мај бб
7000 Битола
Тел. 047/232-800
Факс. 047/232-800
E-mail: bitola@cig.org.mk

Информативна точка на ЕУ - Тетово

ЈНА бб
1200 Тетово
Тел. 044/333-910
Факс. 044/333-910
E-mail: info@tetovo.gov.mk

Европски документационен центар

Економски Факултет, Универзитет
„Св. Кирил и Методиј“
Крсте Мисирков бб
1000 Скопје
Тел. 02/3286-835
Факс. 02/3118-701
Internet: www.eccf.ukim.edu.mk
E-mail: valentina@eccf.ukim.edu.mk

Претставништва на Европската комисија и канцеларии на Европскиот парламент има во сите земји на Европската унија. Исто така, Европската комисија има делегации и во другите делови на светот.

Европска унија

Европска комисија

Слобода, безбедност и правда за сите Правда и внатрешни работи во Европската Унија

Едисија Евроџа во движење

Луксембург: Канцеларија за официјалните публикации на Европската заедница

ISBN 978-92-79-04822-7

Едно од највпечатливите достигнувања на Европската Унија во текот на минатиот половина век беше создавањето голема област без граници, во чии рамки луѓето ќе можат слободно да се движат непопречувани од граничните контроли. Граѓаните на ЕУ, исто така, можат слободно да изберат во која земја на ЕУ сакаат да живеат и работат.

Но, за да можат граѓаните целосно да уживаат во овие слободи, ЕУ мора ефикасно да ги обезбедува своите надворешни граници и да има целосна контрола врз нив. Нејзините национални правосудни власти, заедно со силите на полицијата, треба тесно да соработуваат со цел да им обезбедат на сите луѓе во ЕУ еднаква заштита од криминалот, еднаков пристап до правдата, како и целосно остварување на нивните права.

Европската Унија ја развива координацијата на нејзината политика за азил и имиграција со цел да осигури дека сите баратели на азил добиваат праведен и подеднаков третман, како и дека сите легални имигранти кои ѝ се потребни на ЕУ се интегрирани во европските општества. Се преземаат и акции за превенција од злоупотребите на системот и за оневозможување на илегалната имиграција.

Конечно, во еден глобализиран свет единствено преку заеднички труд земјите на ЕУ можат ефикасно да се борат против меѓународниот криминал и тероризмот.

Сфатени како една целина и целосно спроведени, овие мерки ќе можат да гарантираат дека Унијата навистина претставува единствена област на слобода, безбедност и правда за сите.

Едно од највпечатливите достигнувања на Европската Унија во текот на минатиот половина век беше создавањето голема област без граници, во чии рамки луѓето ќе можат слободно да се движат непопечувани од граничните контроли. Граѓаните на ЕУ, исто така, можат слободно да изберат во која земја на ЕУ сакаат да живеат и работат.

Но, за да можат граѓаните целосно да уживаат во овие слободи, ЕУ мора ефикасно да ги обезбедува своите надворешни граници и да има целосна контрола врз нив. Нејзините национални правосудни власти, заедно со силите на полицијата, треба тесно да соработуваат со цел да им обезбедат на сите луѓе во ЕУ еднаква заштита од криминалот, еднаков пристап до правдата, како и целосно остварување на нивните права.

Европската Унија ја развива координацијата на нејзината политика за азил и имиграција со цел да осигури дека сите баратели на азил добиваат праведен и подеднаков третман, како и дека сите легални имигранти кои ѝ се потребни на ЕУ се интегрирани во европските општества. Се преземаат и акции за превенција од злоупотребите на системот и за оневозможување на илегалната имиграција.

Конечно, во еден глобализиран свет единствено преку заеднички труд земјите на ЕУ можат ефикасно да се борат против меѓународниот криминал и тероризмот.

Сфатени како една целина и целосно спроведени, овие мерки ќе можат да гарантираат дека Унијата навистина претставува единствена област на слобода, безбедност и правда за сите.

